

Øget drengepædagogik

Anbefaling 1 - Helhedsplan for Børn og Uddannelse

Indhold

Indledning	3
Proces	5
Inddragelse af børneperspektiver	6
Gode råd til inddragelse af børneperspektivet	10
Bro Børnehus	12
Børnegården Kværs	13
Børnehuset Goethesgade	14
Idrætsbørnegården Skratmosen	16
Lilleskovens Børnehave	18
Børnehuset Alssund	20
Dybbølsten Børnehave	22
Kernehuset	24
Børnehuset Rinkenæs	26
Erasmus+	28
Noter	30
Til videre inspiration	33

Indledning

I Sønderborg Kommune ønsker vi at skabe rum for, at drenge og piger kan udfolde sig på mangfoldige måder, og vi ønsker at give alle børn lige adgang til den læring, der finder sted i vores børnehaver. Vi ønsker at skabe dagtilbud af høj kvalitet, hvor vi understøtter ethvert barns mulighed for at udfolde alle sine potentialer uanset køn. Det handler ikke om, at piger og drenge skal være ens, men at give dem mulighed for at udvikle deres kompetencer uanset køn.

Vi ønsker at arbejde med fortsat udvikling af de inkluderende læringsmiljøer i vores dagtilbud. I den pædagogiske praksis er inddragelse af barnets perspektiv helt central i denne udvikling. At høre barnets oplevelser, ønsker og udtryk er afgørende for at fremme barnets livskvalitet og sikre deres ret til at blive set og hørt. Barnets perspektiv udgør en vigtig indsigt, når dagligdagen skal planlægges og organiseres. Når børnenes perspektiver bringes i spil viser det sig, at det bidrager til at skabe nye deltagelsesmuligheder for børnene og styrker deres personlige og sociale udvikling samt deres selvforståelse i en positiv retning. Når børnene får indflydelse på de fællesskaber, de deltager i, kan det være med til at styrke deres oplevelse af at høre til og blive betragtet som legitime og ligeværdige deltagere i fællesskabet.

Forskningen peger på, at kvaliteten i dagtilbud hænger tæt sammen med de voksnes evne til at inddrage børnene og deres perspektiver i hverdagen (EVA 2018).

Nyere forskning i drenge og pigers vilkår i dagtilbud viser, at pædagogers forventninger til og forståelser af køn har stor indflydelse på børns deltagelses- og læringsmuligheder. Hvordan et barns køn og identitet som pige eller dreng udfolder sig, er i vid udstrækning betinget af, hvad omgivelserne skaber muligheder for.

Pædagogers forventninger til drenge og pigers måder at deltage på har ikke alene stor indflydelse på børns trivsel, udviklings- og læringsmuligheder i daginstitutionen, men også for deres uddannelses- og erhvervsmuligheder senere i livet. Når kønsforståelser er snævre, begrænses børnenes udfoldelsesmuligheder også.

Pædagogernes refleksioner over deres egen tilgang til køn i arbejdet med børnene er således afgørende for børnenes udvikling af (køns)identitet (Kampmann 2003).

Målsætninger

- At sikre alle børns deltagelse i meningsfulde og mangfoldige fællesskaber samt understøtte ethvert barns potentialer for udvikling og læring.
- I et kønsperspektiv er opgaven at sikre, at alle typer fællesskaber omkring alle institutionens aktivitetstilbud er en reel mulighed for alle børn – uanset køn.
- At det pædagogiske læringsmiljø tilrettelægges, så det inddrager hensynet til børnenes perspektiv og deltagelse, børnefællesskabet, børnegruppens sammensætning og børnenes forskellige forudsætninger.
- At bidrage til, at institutionerne bliver endnu bedre til at udvikle læringsmiljøer, hvor alle børn trives, lærer, udvikler sig og dannes.

Børnene har et unikt indblik i, hvad det vil sige at gå i dagtilbud. De ved, hvad man kan lege i sandkassen. Hvornår det er sjovt at prøve noget nyt til samling. Og hvem der er god at holde i hånden på tur. Børnene ved bedre end nogen andre, hvordan det pædagogiske arbejde virker i praksis.

Kvalitet for dagtilbud og skoler
En helhedsplan for Børn & Uddannelse

Børnenes perspektiver er derfor helt centrale som feedback til dagtilbuddets pædagogiske personale. Når pædagoger inviterer børn til at udtrykke sig, når de forstår at lære af børnenes perspektiver og forbedre praksis på den baggrund, understøtter de børns ret til indflydelse på eget liv. Personalet kan samtidig træffe klogere beslutninger, fordi de fra børnene får adgang til perspektiver og indsigter, som de ellers ikke har mulighed for at få.

Den svenske forsker Ingrid Pramling, som i mange år har forsket i børns læring gennem samspil og vurderer, at inddragelse af børns perspektiver oftest ikke sker naturligt i den pædagogiske hverdag, men kræver, at man er bevidst om at give børn tid og plads til at udtrykke sig (Johansson & Pramling Samuelsson 2011).

”At bede børnene om feedback kan være udfordrende, fordi det kræver, at man er villig til at erkende, at man ikke gør alt helt rigtigt. Og at man er villig til at handle på de aha-oplevelser, man får”

Ellen Beate Sandseter
Professor på Dronning Mauds Minnehøjskole for
Barnhagelærerutdanning i Trondheim.

Ingrid Pramling skelner mellem at se på barnet, det vil sige at analysere barnets handlinger og udtryk ud fra den voksnes forståelse af og blik for fx rigtigt og forkert, og hvad barnet kan, skal og bør og se fra barnet, altså at forstå barnets handlinger og udtryk ud fra barnets egen oplevelse og intention. Hun vurderer, at børneinddragelse i høj grad handler om at organisere sig, så det bliver muligt at se fra børnenes perspektiv og forstå dem på deres egne præmisser.

“Alle situationer, rutiner og måltider giver mulighed for at kommunikere. De større børn kan kommunikere med ord. De mindre kan pege og udtrykke sig med mimik og gestik. Du bør se hele dagen som et læringsmiljø, som skabes i samspil med barnet”

Ingrid Pramling Samuelsson
Professor i Pædagogik fra Gøteborg Universitet.

Børns trivsel, positive selvforståelse og medejerskab til en proces, et sted eller et tiltag hænger i meget høj grad sammen med børnenes muligheder for at blive lyttet til og have indflydelse på egen hverdag i fx deres dagtilbud. At give børnene medindflydelse på hverdagslivet handler om at inddrage børnene og deres perspektiver i den pædagogiske praksis og anerkende deres ret til at blive set, hørt og forstået. Ifølge Dagtilbudsloven skal det pædagogiske læringsmiljø tilrettelægges, så det inddrager hensynet til børnenes perspektiv og deltagelse (Dagtilbudsloven, kap. 8 stk. 7).

Proces

Som en del af implementeringen af Helhedsplanens anbefaling 1: Øget drengepædagogik blev der i perioden oktober 2017- januar 2018 afholdt en række arbejdsgruppemøder. Som en del af processen blev der afholdt et Kick Off arrangement juni 2018 med tre faglige oplæg: Ann Elisabeth Knudsen, "Pæne piger, dumme drenge – om hjerne og hjerte hos de 0 – 10 årige", pædagogisk leder Kristine Rødvig fra Jordklo-den, erfaringer med kønsreflekteret pædagogik samt Lisbeth Madsen fra Professionshøjskolen København, inddragelse af børneperspektivet.

I forlængelse heraf har alle daginstitutioner i Sønderborg Kommune i perioden juni-november 2018 arbejdet med prøvehandling vedr. øget drengepædagogik og/eller børneinddragelse. På en læringsworkshop i november 2018 var der fokus på vidensdeling institutionerne imellem, for at lære af hinandens erfaringer med prøvehandlingerne.

I perioden januar – februar 2019 er der foretaget interviews med 9 institutioner i Sønderborg Kommune. Daginstitutionerne er udvalgt efter de indsendte prøvehandling, og der er forsøgt at skabe en bredde i de forskellige valg af prøvehandling. Inspirationskataloget vil derfor indeholde forskellige vinkler på arbejdet med øget drengepædagogik og danne paralleller til at arbejde med barnets køn, barnets perspektiv og børnefællesskaber i den pædagogiske praksis.

Alle daginstitutioner i Sønderborg Kommune har arbejdet med udvalgte problematikker/interesser, som har skullet indgå som en prøvehandling. Udformningen af prøvehandlingen har taget udgangspunkt i de fem faser i aktionslæringsmodellen.

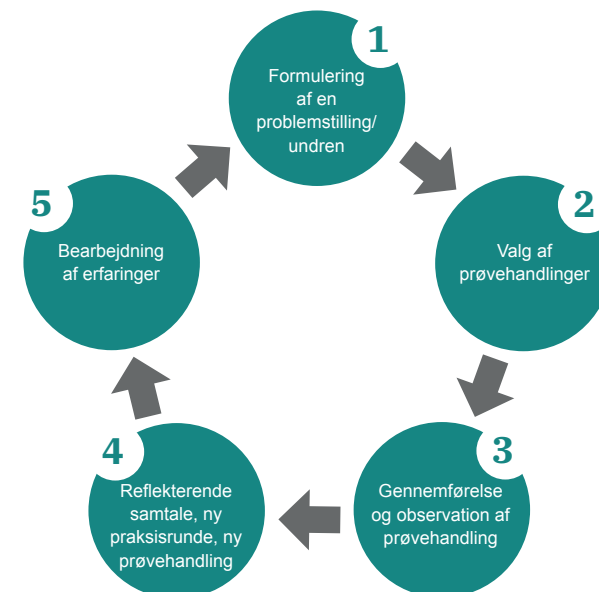
Aktionslæring

Aktionslæring sker i en vekselvirkning mellem handlingsrum og refleksionsrum som drivkraft i udvikling af praksis og ny viden.

Tænkningen i aktionslæring handler om:

- At reflektere over de forandringer man ønsker at skabe i praksis og hvordan man kan arbejde med helt konkrete tiltag/prøvehandling for at forandre praksis.
- At undersøge/reflektere over, hvorvidt de igangsatte tiltag/prøvehandling ser ud til at virke, hvordan de virker/ikke virker, og hvad det betyder for praksis.

På den måde er afprøvning af en indsats gennem aktionslæring samtidig en fortløbende læringsproces, hvor der arbejdes med at videreudvikle og kvalificere den indsats, som skal forandre praksis.

Inddragelse af børneperspektivet

Forsknings- og udviklingsprojektet ”Inspirationsprogrammet – styrkelse af inkluderende læringsmiljøer i den pædagogiske praksis” blev igangsat af Undervisningsministeriet i 2017.

I 2016 gav ekspertgruppen for inklusionseftersynet en række anbefalinger til, hvordan man kan arbejde med at styrke inkluderende læringsmiljøer i den pædagogiske praksis. Syv kommuner arbejdede herefter med at omsætte anbefalinger, viden og erfaringer til lokal praksisudvikling inden for fem temaer:

- Forældresamarbejde
- Fysiske rammer
- Inddragelse af børns perspektiver
- En mere varieret skoledag
- Et godt samarbejde mellem skole, fritidsliv og lokalsamfund

Temaerne viser, hvordan der er forskellige greb at skrue på, og hvordan de forskellige dimensioner hænger sammen, når man ønsker at udvikle sin egen praksis, så den understøtter inkluderende læringsmiljøer. Inspirationsprogrammet – styrkelse af inkluderende læringsmiljøer i den pædagogiske praksis blev igangsat af Undervisningsministeriets læringskonsulenter og gennemført af Rambøll Management Consulting og Københavns Professionshøjskole, 2017-18. Skoler, dagtilbud og en SFO fra syv kommuner deltog i projektet, heriblandt Sønderborg Kommune.

Projektet er en del af Undervisningsministeriets samlede indsats for at følge op på anbefalingerne fra inklusionseftersynet. I Sønderborg Kommune deltog følgende daginstitutioner: Motorik-Børne-

huset Rådyrvej, Børnegården Damgade og de tyske børnehaver. De nedenstående eksempler indgår i kataloget Inddragelse af børns perspektiver 2019.

Motorik-Børnehuset Rådyrvej

I Motorik-Børnehuset Rådyrvej er ledelse og pædagogisk personale optaget af at inddrage børnenes perspektiver i tilrettelæggelsen af pædagogiske aktiviteter, hvor leg er det bærende element. De er nysgerrige på, hvad børnene godt kan lide at lege, hvilke steder i børnehaven de bedst kan lide at lege, med hvem og hvordan. Derudover er de optagede af, hvordan det at lege med børnene på børnenes præmisser kan blive en mere naturlig del af deres faglighed og daglige praksis – og hvordan de ved at lege med børnene kan få indblik i deres perspektiver, så børnene i højere grad kan være aktive medskabere af børnehavens fællesskaber.

Formålet med børnehavens indsats er:

- At personalet følger børnenes initiativer ved at deltage aktivt i deres leg.
- At øge viden om børnenes perspektiver gennem leg, der kan bidrage til udvikling af nye deltagelsesmuligheder for børnene og dermed styrke inkluderende læringsmiljøer.

Som en del af børnehavens eksisterende pædagogiske praksis indtager de voksne på skift rollen som ’fordyber’, der gør det muligt at trække sig tilbage med nogle få børn og i fællesskab fordybe sig uden at blive afbrudt. I forbindelse med projektet er fordyberrollen justeret, så der nu er tale om en såkaldt legerolle, hvor det pædagogiske personale på skift er udpeget som ’leger’, der følger børnenes leg og initiativer og forsøger at deltage i legen på børnenes præmisser. ’Legeren’ noterer sine observationer og refleksioner i en ’legebog’, så viden om børnene og deres leg kan indgå i fælles refleksioner som led i udviklingen af praksis. Intentionen med ’legeren’ er således at udfordre de voksnes udefra-perspektiv og gennem leg tilstræbe et indefra-perspektiv. Motivationen kan i denne sammenhæng siges at knytte sig til et vidensrationale, hvor børnenes egne perspektiver betragtes som nødvendige for at forstå dem. Samtidig

er det pædagogiske arbejde i alle tre dagtilbud også motiveret af et effektivitetsrationale, der handler om, at man gennem inddragelse af børns perspektiver kan skabe bedre indsatser og tilbud til målgruppen.

Konkret betyder det at være 'leger', at den pågældende pædagog deltager i børnenes leg på børnenes præmisser, dvs. pædagogen ikke er den, der tager initiativ til eller sætter rammerne for legen – han eller hun skal forsøge at positionere sig som en aktivt deltagende legekammerat, der ikke blot deltager på sidelinjen, men som aktivt går ind i legen, hvad enten der er tale om far-mor-og-børn-lege eller vilde krigslege.

Observationer og refleksioner undervejs bidrager til, at det pædagogiske personale justerer 'legerens' rolle. Hvor 'legeren' til at starte med inviterede sig selv ind i legen hos forskellige smågrupper på stuen, blev det pædagogiske personale efterhånden optagede af at følge de børn, der går ind og ud af lege og 'flakker' rundt på tværs af stuerne. Pædagogens rolle er således at følge med, når et barn forlader en leg eller bevæger sig mellem forskellige lege uden at fordybe sig i længere tid. Formålet er at opbygge en forståelse af, hvad der sker, når et barn melder sig ud af eller bliver ekskluderet fra en leg. Det, der optager det pædagogiske personale, er temaer som; 'Hvad orienterer barnet sig mod, når det 'flakker' rundt alene? Er 'flakken rundt' et tegn på mistrivsel eller blot et ønske om at trække sig, når en leg bliver for kompleks, kedelig eller vild? Eller handler det om, at de bedste legekammerater ikke er at finde blandt børnene på stuen?

Ved at følge børnenes initiativer og deres bevægelser ind og ud at lege får det pædagogiske personale ny og mere nuanceret viden om børnene, som gør det nemmere at skabe deltagelsesmuligheder for det enkelte barn og dermed styrke de inkluderende læringsmiljøer i børnehuset.

Børnegården Damgade

I Børnegården Damgade har børnehavegruppen tidligere været med til at indrette et rum og beslutte, hvad det skal bruges til, udvælge legetøj og bøger til rummet og lave husregler for samvær og deltagelse. Det pædagogiske personales oplevelse er, at børnene gerne vil have indflydelse, men

at det ofte er de samme børn, der tager initiativ og deltager aktivt. For at udfordre deres egne faste, pædagogiske rutiner og samtidig få blik for, hvad børnene engagerer sig i, med hvem og hvordan, når rammer gives fri, har ledelse og pædagogisk personale besluttet at droppe samling og andre fastlagte aktiviteter én dag om ugen for en periode.

Personalets observationer og indblik i, hvad børnene orienterer sig mod og hvordan, skal bidrage til at udvikle pædagogisk praksis, så børnenes perspektiver får mere plads. Ledelse og pædagogisk personale har valgt at arbejde videre med børnehavegruppen (21 børn i alderen 3-6 år), og intentionen er at inddragelse af børns perspektiver skal være en del af en grundlæggende pædagogisk tilgang i hele institutionen, dvs. både børnehave- og vuggestuebørn.

Formålet med indsatsen er:

- At børnene får mulighed for selv at vælge, hvad de gerne vil, og har mulighed for at fordybe sig i lege, uden at de bliver afbrudt af voksenstrukturerede aktiviteter.
- At øge viden om børnenes interesser, så denne viden kan bruges til at udvikle praksis.

Grundtanken med at slippe de faste rammer én dag om ugen er, at børnene skal have mulighed for at mærke efter, hvad de har lyst til at lege og med hvem, uden at de voksne sætter rammerne og på forhånd har planlagt, hvad der skal ske den pågældende dag. Dette giver mulighed for at få indblik i, hvilke børn der selv kan tage initiativ til at lege, og hvilke børn der i højere grad søger de voksne og har brug for hjælp, fx i forhold til at støtte dem i at sætte ord på, hvad de gerne vil lege og med hvem.

Undervejs i processen justerer det pædagogiske personale indsatsen på baggrund af faglige refleksioner over observationer og erfaringer fra de rammefrie dage. Det pædagogiske personale erfarer, at flere børn efterspørger samlingen de dage, hvor de voksenstrukturerede aktiviteter bevidst er blevet aflyst. For at imødekomme børnenes behov for samling,

hvor der synges sange og leges fælleslege, og hvor børn og voksne deltager i fællesskab, eksperimenterer det pædagogiske personale med, at en lille gruppe børn er med til at planlægge og gennemføre samlingen, dvs. tage beslutninger om, hvilke sange og lege samlingen skal indeholde. Nogle af de børn, der efterspørger samling mest og viser interesse for at lave de aktiviteter, de normalt forbinder med samling, bliver i første omgang involveret i planlægningen og selve gennemførelsen af en samling. Ud over at vælge sange og lege betyder dette konkret, at børnene selv styrer og 'faciliterer' samlingen med støtte fra en af de voksne. Intentionen er, at alle børn skal have mulighed for at indtage denne position og således i fællesskab med andre børn sætte deres præg på og være medskabere af ét element i institutionens hverdagsliv.

Som led i arbejdet med at give børnenes perspektiver plads i den daglige praksis har ledelsen og det pædagogiske personale desuden en opmærksomhed på, hvordan de øger kvaliteten i dialogen med børnene, så de netop er inddragende. Personalet er med andre ord optaget af sprogets betydning for, hvilke muligheder børnene har for at udtrykke egne behov og interesser, og hvordan man som fagprofessionel kan styrke inddragelsen af børns perspektiver ved at stille mere åbne og nysgerrige spørgsmål og give børnene tid til at tænke og udtrykke sig. Dette fokus på sproget som pædagogisk redskab i arbejdet med at styrke inkluderende læringsmiljøer er i tråd med ledelsens og det pædagogiske personales ønske om dels at give børnene mulighed for selv at vælge, hvad de gerne vil lege, og dels at opnå viden om børnenes interesser og engagementer for udvikling af praksis. Det pædagogiske personales arbejde bygger således på et demokratisk rationale såvel som et videns- eller effektivitetsrationale, der samlet set sigter mod at give børnene stemme og ejerskab, og som bunder i en forståelse af børnenes perspektiver som viden, der giver det pædagogiske arbejde kvalitet.

De tyske børnehaver

I de tyske børnehaver i Sønderborg arbejder de med at styrke inkluderende læringsmiljøer gennem et børneparlament. De ønsker at inddrage børnene og skabe et pædagogisk rum i den daglige praksis, som giver børnene mulighed for medbestemmelse i deres børnehave. Et børneparlament be-

står af børn fra de forskellige stuer, som bliver valgt gennem afstemning. Det er en pædagog, som styrer møderne, og før et møde i børneparlamentet afholdes, kan alle børn på alle stuer afgive ønsker om, hvad de gerne vil i deres børnehave. Ønskerne kan børnene afgive i 'ønskeboksen', hvor de enten kan tegne deres ønske eller få en voksen til at skrive det for dem. Ønsker fra ønskeboksen gennemgås herefter af børn og voksne i børneparlamentet.

Det pædagogiske personale oplever, at børnene deltager aktivt i børneparlamentsarbejdet og gerne vil inddrages, men at ønskerne fra ønskeboksen tit er noget, de allerede gør eller har gjort i børnehaven. Det pædagogiske personale vil derfor gerne arbejde med at få børnene til at italesætte flere forskellige og nye initiativer. Det gør de i projektforløbet ved at udfordre børnenes forestillingsevner i de dialogiske processer, som børneparlamentet understøtter. Dette arbejde bygger på en pædagogisk intention, der ikke blot handler om at understøtte demokratiske processer i børnenes udvikling, men som også rummer et element, der har fokus på, at børnene skal opleve at have indflydelse på udformningen af dagligdagen, uanset baggrund, alder, køn, evner mv. Børnene skal få erfaringer med at indgå i demokratiske dialoger og prøve at sætte ord på deres holdninger og ønsker. De skal gennem dialogerne øve sig i at argumentere for og forhandle sig frem til, hvad der er fællesskabets bedste, ligesom de skal øve sig i at indgå kompromisser.

Et vigtigt element i denne læreproces er de voksnes guidning og kvalificering af børnenes input. Det er med andre ord ikke alle børnenes meninger, ideer og ønsker, som kan tages med direkte – de voksnes rolle er at guide børnene til selv at nå frem til, hvad der er realistiske og acceptable input.

Formålet med projektet er, at:

- Børn lærer at sætte ord på deres ønsker, ideer, interesser mv.
- Børnenes indflydelse på deres hverdagsliv i børnehaven øges.

- Børnene lærer demokratiske spilleregler gennem aktiv deltagelse i fællesskaberne.
- Børnenes ideer omsættes til handling/pædagogisk praksis.

Figuren til højre illustrerer Roger Harts deltagelsesstige, der kan anvendes som et redskab til refleksion over, hvorfor og hvordan børn inddrages i forskellige sammenhænge. Deltagelsesstigen er særligt relevant, når det handler om at give børn indflydelse på en indsats, et projekt eller lignende, som det er tilfældet i denne case. For hvert trin på stigen øges graden af børnenes medbestemmelse. Hvor de tre nederste trin illustrerer ikke-deltagelse, dvs. deltagelse uden indflydelse, viser de fem øverste trin eksempler på deltagelse med indflydelse i forskellige grader.

En central pædagogisk opgave i arbejdet med at inddrage børns perspektiver som led i at styrke inkluderende læringsmiljøer er, at bygge bro mellem viden og praksis. Dvs. den viden om børnene som produceres gennem samspil med og observationer af børnene og i børnenes aktive deltagelse i den pædagogiske praksis – fx i et børneparlament, i samling eller leg.

At bygge bro mellem børnenes perspektiver og den pædagogiske praksis handler om at anvende den viden, børnene bidrager med gennem verbal og nonverbal deltagelse, til at udvikle og forme rammerne i den pædagogiske praksis. Det kan være viden om børnenes relationer, behov, interesser eller meninger. På denne måde bliver børnene i højere grad medskabere af de læringsrum, de er del af, hvilket har positiv betydning for deres trivsel, læring, udvikling og dannelse.

En vigtig pointe i denne sammenhæng er, at børneperspektivet altid udvælges, fortolkes, bearbejdes og ofte videreformidles af voksne, uanset om der er tale om artikulerede perspektiver eller ej. Derudover er det en pointe, at ikke bare børns, men alle menneskers perspektiver er processuelle og kontekstafhængige og dermed ofte flertydige. Disse forhold betyder, at inddragelse af børn og deres perspektiver må forstås som en dynamisk og kontinuerlig praksis, der fordrer faglig refleksion, oprigtig nysgerrighed og en kritisk bevidsthed om egne forforståelser.

Kilde: Undervisningsministeriet,
Inddragelse af børns perspektiver 2019

Deltagelsesstige

Trin 8:
Børn og voksne er fælles om at tage beslutninger

Trin 7:
Børnene er initiativtagere og står i spidsen for handlen

Trin 6:
Fælles beslutningstagning mellem børn og voksne på initiativ af de voksne

Trin 5:
Børn informeres og høres

Trin 4:
Børn informeres og pålægges at deltage

Trin 3:
Børn inddrages som symbolsk gestus

Trin 2:
Børns bidrag bruges som dekoration

Trin 1:
Børnene manipuleres gennem deltagelse

Kilde: Roger Harts deltagelsesstige

Gode råd til inddragelse af børneperspektivet

At udfordre egen praksis og 'give slip' på rammerne i dagtilbuddenes hverdag, fx gennem deltagelse i børns leg, kan for det pædagogiske personale opleves som et tab af kontrol.

Legen er per definition uforudsigelig og kan ikke planlægges på forhånd, og et sådant tab af kontrol kan føles utrygt. Det medfører samtidig, at det pædagogiske personale bliver forstyrret i deres forforståelser omkring børnenes interesser og behov, hvilket åbner op for et mere nuanceret blik på børnene. Det er vigtigt at sikre tid og mulighed for faglig sparring og refleksion blandt det pædagogiske personale og ledelse for at understøtte denne fagprofessionelle udvikling bedst muligt.

I arbejdet med at inddrage børnenes perspektiver i den pædagogiske praksis, så børnene opnår medbestemmelse i deres hverdagsliv, er det vigtigt:

At sikre, at alle børn bliver set, hørt og forstået og får mulighed for at udtrykke, hvad de oplever, ønsker og mener.

At det pædagogiske personale forholder sig åbent og nysgerrigt til børnenes perspektiver og udtryk.

At børnene oplever, at deres perspektiver har betydning for, hvordan den daglige praksis i dagtilbuddet udformes.

Inddragelse af børns perspektiver i udviklingen af inkluderende læringsmiljøer (UVM 2019)

”Forskning viser, at børns perspektiver, når de bringes i spil i den pædagogiske praksis, kan bidrage til at skabe nye deltagelsesmuligheder for børnene og styrke deres personlige og sociale udvikling og deres selvforståelse i en positiv retning”

(UVM 2019)

Bro Børnehus

Bro Børnehus har arbejdet med børneinddragelse, og hvordan man kan inddrage barnets perspektiv yderligere i hverdagen. Daginstitutionen har arbejdet med forskellige aktiviteter for at inddrage barnets perspektiv som en naturlig del af hverdagen.

Indsatser

- **Dukseordning:** Der er indført dukseordning i forbindelse med spisesituationer, hvor de udvalgte børn skal dække bordet og sige værsgo, inden de begynder at spise.
- **Kokkehold:** I forbindelse med madordningen, har de i perioder et kokkehold, som hjælper med at dække bord og hakke grøntsager. Dernæst skal de præsentere maden for de andre børn. Dette kan med fordel inddrages, når man fx skal have temaet "fra jord til bord".
- **Indretning af rum:** Der havde tidligere været et tumlerum i daginstitutionen, men planen var, at der skulle laves en dukkekrog. Dog blev børnene spurgt ind til, hvad de kunne tænke sig, og de efterspurgte tumlerummet. Dette gjorde, at det pædagogiske personale valgte at flytte alle dukkerne og igen lave et tumlerum. Børnene hjalp til med at få flyttet tingene og sætte tingene på plads. Rummet blev til i en dialog med børnene.

Gode råd

- **Det er vigtigt at give børnene taletid og spørge ind.** Det pædagogiske personale oplever at blive positivt overraskede over børnenes svar. Personalet bruger børnenes perspektiv i indretningen, variationen af pædagogiske aktiviteter og lege m.m.
- **Det er vigtigt at være lyttende over for børnenes perspektiv og inddrage dem,** når der skal tages beslutninger i forhold til fx aktiviteter, indretningen af rummet. Hvad kunne børnene godt tænke sig?

Børnegården Kværs

”Vi kan give børnene medindflydelse ved at observere børnene”

Pædagog, Børnegården Kværs

Børnegården Kværs har arbejdet med børneinddragelse og struktur i rutinesituationer. De oplevede, at børnene ikke kunne koncentrere sig ved spisesituationerne, og at børnene ikke fik spist det, de skulle. Målet med prøvehandlingen var at give børnene mere ro og blive nysgerrige på børnenes rutinesituationer, såsom spisesituationen, samling og ”frugttid”.

Indsatser

- I dagplejen og vuggestuen har de inddelt børnene i mindre grupper med en voksen i hver gruppe når børnene skal spise. Dette giver en større ro for børnene, og de kan bedre koncentrere sig om at spise.
- Efter samling kan børnehavebørnene selv vælge, hvem de vil sidde ved siden af og spise madpakker.
- ”Åben frugttid” for børnegruppen. Børnene kan selv bestemme, hvornår de vil spise frugt. Der kan arbejdes videre med prøvehandlingen ved fx at indføre et skema, hvor børnene skal krydse af, når de har spist frugt, eller at der sættes et flag op eller ringes med en klokke, når tidsrummet for frugt er åbent.

Gode råd

- Man skal kaste sig ud i det. Nogle gange har vi som voksne et behov, som skygger for børnenes behov. Vi kan mene, at det er vigtigt at sidde samlet til frokost, men det er ikke altid bedst for børnene.
- At give slip på kontrollen og afprøve nye ting. Det kan kræve af de voksne, at vi slipper kontrollen ved at ændre på vores rutiner. Men det kan samtidig ende med at blive meget bedre end før. Vi skal forblive nysgerrige og prøve nye ting.
- Ved at arbejde med børneinddragelse, og et mål om at skabe mere ro, kan dette overføres til mange rutinesituationer. Fx ved at fjerne noget legetøj, som ikke bliver brugt, eller åbne op for fleksibiliteten ift. spisesituationer.
- Ved at bruge observationer kan vi blive opmærksomme på barnets perspektiv. Vi skal have fokus på at give hinanden tid til at kunne observere børnene.
- Husk på at evaluere de ting I ser. Ved at observere børnene, eller prøve ting af på de forskellige stuer, kræver det også, at vi fortæller hinanden om det.

Børnehuset Goethesgade

”Vi oplevede, at børnene bliver samme sted og leger – men det kræver også noget af de voksne. Man er nødt til at være aktiv deltagende og bygge videre på legen”

Pædagog, Børnehuset Goethesgade

Børnehuset Goethesgade har arbejdet med deres læringsmiljøer med et fokus på at skabe fordybelse i lege med reference til anbefaling 2: ”Pædagogen tilbage til børnene”. Børnehuset erfarede, at deres udemiljø manglede de synlige læringsmiljøer, hvor børnene kunne fordybe sig i længere tid. Med fokus i de 6 læreplanstemaer valgte daginstitutionen at arbejde med fordybelse og nærvær med udgangspunkt i det enkelte barn. Dette gjorde sig gældende i, at de oprettede nogle arbejdsstationer udenfor på legepladsen, hvor der blev koblet en voksen på. De tre stationer på legepladsen var følgende: Indianerhusene med adgang til vand, legehuseområdet og byggelegepladsen.

Børnehuset Goethesgade har arbejdet med at inddrage børnenes perspektiv med fokus på tilbud, der henvender sig til alle børn uanset køn.

Målsætningen er:

- At højne status blandt storegruppen
- At give børnene ansvar
- At have tillid til børnene i de indgående aftaler
- At børnene var med i bevidst at træffe valg og fastholdes i disse valg
- At børnene kan være indenfor efter frokost
- At have ting i gennemsigtige kasser
- At skabe struktur, fordybelser, ro som er lig med glade børn og voksne
- At lave afmærkninger i rummet - lave rum i rummet.

Målet med prøvehandlingen var at lære børnene at fastholde den gode leg og forblive i en aktivitet/leg i 30 min. Dog var der også plads til, at hvis barnet sagde fra, skulle dette respekteres, så længe det ikke var forstyrrende for arbejdsstationerne.

Børnehuset Goethesgade har erfaret, at børnene er blevet bedre til at fordybe sig i andre lege/aktiviteter, og der observeres et mindre antal af konflikter, fordi det pædagogiske personale har haft fokus på at lege sammen med børnene uden afbrydelser.

”Hver gang vi rejste os op, så mistede vi legen”

Pædagog, Børnehuset Goethesgade

Indsatser

- Inddeling af de tre arbejdsstationer udenfor, hvor 1 voksen var koblet på en gruppe af 5-8 børn. 30 min. leg/aktivitet uden forstyrrelser, dvs. at den voksne bliver samme sted sammen med en gruppe af børn. Der er ingen beskeder eller forstyrrelser fra resten af institutionen.
- Udvikle fordybelse i legene sammen med børnene, hvor den voksne har en aktiv rolle. Det kræver, at den voksne er aktivt deltagende i legen.
- Bruge barnets perspektiv til at udvikle læringsmiljøet og huske barnets perspektiv i udviklingen af en god leg/aktivitet.

• En øget opmærksomhed på, at uderummet er ligeså vigtigt som inderummet, og at rykke ved den struktur, der er i løbet af dagen. Skal børnene altid ud lige efter frokost?
Spørgsmålet blev rejst i forbindelse med projektet "ud at flyve" med Erasmus+ hvor Børnehuset Goethesgade havde en pædagog med på en studietur til Island.
Her har de valgt at have stilletid efter frokost, som er i samme rum og samme tidsrum hver dag, hvor der dyrkes yoga og arbejdes med børnenes sprogudvikling osv. Herefter kommer børnene udenfor.
Målsætningen er, at skabe en større fleksibilitet i forhold til tidsplanen og strukturen for dagen.

Gode råd

- **Start prøvehandlingen når alle er klar til det, og mens alle er motiveret for det. Husk at tage snakken op igen undervejs på fx personalemøder. Hvad kan vi sammen gøre? Hvad er næste skridt?**
- **Udvælgelse af fokus. Vi kan ikke alt på én gang – så vælg et fokus og start dér.**
- **Opmærksomhed på at de voksne er rollemodeller. Når vi ikke kan forblive i aktiviteten/legen, så lærer børnene det heller ikke. Et fokus på at få "pædagogen tilbage til børnene", og få mulighed for at fordybe sig sammen med børnene. Opmærksomhed på sin egen rolle: Hvad er jeg god til i forhold til lege og aktiviteter? Hvad tilbyder jeg børnene?**
- **At skabe rum for fordybelse i legen kræver, at det pædagogiske personale er aktivt deltagende i legen. Med tiden kan den voksne trække sig mere og mere fra legen, men det kræver, at man er aktivt deltagende i et stykke tid. Børnene lærer at lege sammen, får skabt andre relationer på tværs, får mulighed for at lege andre lege, og lærer hvordan man kan bygge videre på lege.**
- **Et fælles fokus på, at vi fordyber os sammen med børnene. Vi respekterer, at vi er i en fordybelse med børnene, og derfor må vi ikke forstyrre hinanden med beskeder, opkald m.m. i den tid.**

Idrætsbørnegården Skratmosen

”Det satte tanker i gang i praksis, og man blev opmærksom på: Hvorfor er det egentlig kun drengene, der leger i klatrestativet?”

Pædagog, Idrætsbørnegården Skratmosen

Idrætsbørnegården Skratmosen har valgt at arbejde med et nuanceret kønsbegreb fremfor at arbejde kønsneutralt. Forløbet startede da Helhedsplanen – kvalitet i dagtilbud og skole udkom, og særligt anbefalingen om øget drengepædagogik satte mange tanker i gang hos det pædagogiske personale. De blev opmærksomme på, at det primært var drengene som klatrede i klatrestativet udenfor. Dette gjorde at det pædagogiske personale blev endnu mere interesseret i, hvordan køn spiller en rolle i lege, og hvordan man som pædagogisk personale kan rammesætte lege og aktiviteter således, at de rykker ved børnenes forståelser af om en leg er en ”pigeleg” eller en ”drengelig”.

Idrætsbørnegården Skratmosen ville gerne forsøge at rykke ved disse forståelser, ved at opsætte 3 former for lege; en pigeleg, en drengelig og en mixleg. Der blev indrettet en café, og det pædagogiske personale opstillede nogle rammer for legen. Der blev lavet sedler til bestilling, menukort m.m.

Det pædagogiske personale havde ikke på forhånd fortalt børnene om formålet med aktiviteten. Den første dag var der ”pigeudklædning” tilgængelig (fx smykker og prinsessekjoler), og anden dag var der ”drengudklædning” (fx bondetøj og riddertøj) og tredje dag var begge dele tilgængeligt. Det var ikke bestemt på forhånd, hvor børnene skulle lege henne, men der var ikke plads til alle børn samme sted, så de skulle fordele sig. Der var bl.a. tjenere og kunder i caféen, og pædagogerne understøttede det ved at lege med, og klæde sig ud. Der var en voksen i hvert rum, som hjalp med at understøtte roller og evt. bytte roller undervejs. Det var vigtigt for dem, at de voksne skulle guide børnene, uden at styre dem. Der var fx en dreng, som ikke ville tage smykkerne på, men i stedet guidede det pædagogiske personale ham til at sælge smykkerne i caféen.

Erfaringen var, at det var en del nemmere for pigerne at tage ”drengudklædningen” på, end det var for drengene at tage ”pigeudklædningen” på. Dog var der ingen af børnene som italesatte, at det var ”pige” ting eller ”dreng” ting.

Målet med prøvehandlingen var ikke at arbejde kønsneutralt, men at give flere nuancer til at være dreng og være pige. Hvordan kunne de sammen udvide barnets forståelse af, hvad en dreng skal kunne, og hvad en pige skal kunne? Hvordan kan man arbejde med lege og aktiviteter, og derigennem få barnet til at opleve sig selv som kompetent – uanset om det er en pige eller dreng.

”Barnet skal opleve sig som kompetent – uanset om man er dreng eller pige”

Pædagog, Idrætsbørnegården Skratmosen

Indsatser

- Indretning af caféen "Kom Tit" (Resturante Skratmosen) er et sted, hvor både drenge og piger kan lege. En opmærksomhed på, hvordan vi kan lave caféen spændende for begge køn – evt. med at købe en grill til caféen, eller have værktøj til reparationer i caféen.
- Lege i mix-gruppe: Erfaringen er at pigerne og drengene leger mere adskilt udenfor end inde. Hvordan kan vi arbejde med lege udenfor, som er spændende for begge køn?

Gode råd

- At krydse pige- og drengelege har fungeret godt. En opmærksomhed på, hvad vi kan lære af hinanden? Hvad kan drengene lære af pigerne, og hvad kan pigerne lære af drengene?
- Opmærksomhed over for barnets perspektiv – gå i dialog med barnet, når det selv italesætter, "det er en drengefarve" fx.
- Vi må ikke fratage kønnet nogle muligheder, men derimod skal vi tilføje muligheder. Drenge kan også være stille og lege med puslespil, ligesom pigerne også kan kravle i træer m.m.

Lilleskovens Børnehave

*”Som personale udfordrer vi ”plejer”
ved at stille spørgsmålstejn.*

Fx må man gå med bare tæer udenfor?

Må man kravle i træer?

*At man tør stille spørgsmålet: Hvad er det
værste der kan ske?”*

Pædagog, Lilleskovens Børnehave

Lilleskovens Børnehave har arbejdet med legen og legens rolle i forhold til kønspædagogik, børneinddragelse og børnefællesskaber. Institutionen valgte at inddrage artiklen: ”Boblende glæde og et sug i maven: Risiko- fyldt leg i daginstitution” af Ellen Beate S. Hansen som et fokus på at kigge på de risikofyldte lege, som giver ”bobler i maven”.

Lilleskovens Børnehave valgte at arrangere en pædagogisk dag, hvor der var fokus på, hvilken rolle det pædagogiske personale har i forhold til at bestemme, hvad børnene må og ikke må på legepladsen. Et fokus var at huske at sætte spørgsmålstejn ved de regler, man har lavet. Hvad er det værste, der kan ske? Angsten for at børnene kan komme til skade, kan være hæmmende for den gode leg, og for det pædagogiske personale. Med baggrund i dette, tog Lilleskovens Børnehave udgangspunkt i, at man skulle blive bevidst om sin egen frygt som voksen, således at man kan fungere som en rollemodel. Institutionen lavede sammen en plan

for, hvordan man kunne arbejde med forskellige typer af lege og skabe en balance mellem ”lyse” lege og ”mørke” lege.

De mørke og lyse lege er begreber af Matti Bergstrøm, som er en finsk hjerneforsker (Bergstrøm 1999). De lyse lege kategoriseres som de pæne harmoniske lege, som er stillesiddende lege og rolige lege. De lege kategoriserer Bergstrøm som dem, det pædagogiske personale godt kan lide. De mørke lege er det grænsesøgende lege, som giver et sug i maven. Bergstrøm kategoriserer de lege som dem, børnene gerne vil lege.

De mørke lege blev et fokus udenfor på legepladsen. Det var vigtigt at pointere at arbejdet med de mørke lege medfører en risiko for, at nogle børn kan komme til skade.

Det pædagogiske personale valgte at have fokus på: ”save-projektet”, som var et værksted udenfor, hvor børnene – sammen med en voksen, kunne save i træ. Der blev indkøbt handsker og save, og der blev lavet regler for aktiviteten. Institutionen oplevede, at børnene fik nye roller ved at indgå i saveprojektet – børnene var meget aktive, og kunne bruge deres kroppe ved at save, og slæbe rundt med brænde. Det pædagogiske personale bemærkede, at drengene fik en succesoplevelse, fordi de kunne bruge deres kroppe.

Det er vigtigt at fastholde en balance mellem at beskytte børn mod ulykker og samtidig give plads til udfordringer og spænding.

Derfor er det vigtigt at få egne og kollegaernes frygt frem i lyset, da deres holdninger til og opfattelse af risici ofte vil være medbestemmende for, dels hvad vi tillader af risiko i børns leg, og dels hvordan vi håndterer risikosituationer i daginstitutionen.

De 6 kategorier i risikofyldte lege:

1. Leg med stor HØJDE
2. Leg med FART
3. Leg med FARLIGE REDSKABER
4. Leg i nærheden af FARLIGE ELEMENTER
5. Leg, der indebærer KAMP
6. Leg, hvor børn kan FORSVINDE/FARE VILD

"Risikofyldt leg i daginstitution" af Ellen Beate S. Hansen

Indsatser

- Save-projektet: Indkøb af save, handsker m.m. En håndfuld børn m. 2 voksne. Der er altid en voksen som saver, hvor den anden går rundt og hjælper. Det er vigtigt for børnene, at de hele tiden kan spejle sig i den voksne.
- Personalemøder hvor de vilde lege er med som punkt. Det er vigtigt at tale om det, så de voksne bliver opmærksomme på de retningslinjer og regler vi har i daginstitutionen, fx hvorfor må børnene ikke gå med bare tæer udenfor? Hvorfor må børnene ikke klatre op i træerne?
- Vi skal være opmærksomme på, hvor vores egne grænser ligger, samt at vi ikke per automatik kommer til at bremse for alle de mørke lege. Der ligger her en balance mellem, at vi skal undgå at barnet kommer til skade, men vi skal også undgå, at vi bremser en udvikling hos barnet.
- Fokus på at tage på tur med børnene uden en plan: vi ved hvornår vi tager afsted, og hvornår vi kommer hjem. Vi tager børneperspektivet med os, og følger deres interesse.

Gode råd

- Vi må ikke lade de øgede sikkerhedskrav og frygten for skader sætte dagsordenen for vores pædagogiske aktiviteter.
- Vi er børnenes advokat og vi bør se den risikofyldte leg fra barnet perspektiv ellers bliver beskyttelse til overbeskyttelse.
- Det er vigtigt at huske, at børnene skal bruge deres kroppe – "De skal kunne ase og mase"
- Det er vigtigt med en balance mellem de "lyse" og "mørke" lege.
- Det er vigtigt at tænke hele dagen ind: Vi kan godt være udenfor i ydertidspunkterne, hvis vi vælger det.
- Det er vigtigt, at vi tilstræber, at legen skal give barnet "bobler i maven". Lege med fart på, højde på og hvor barnet kan fare vild m.m.
- Det er vigtigt, at vi giver alle børn en succesoplevelse: Børn som måske ikke er så gode til de lyse lege, skal opleve succes gennem de mørke. Det kan være, de er de hurtigste til at løbe eller de bedste til at save.

Børnehuset Alssund

”Pædagoger er rigtig gode til at blande sig, men måske skulle man øve sig i at blande sig udenom – og udfordre den tankegang”

Pædagog, Børnehuset Alssund

Børnehuset Alssund har valgt at arbejde med de fysiske rammer udenfor, og hvordan de kan være med til at understøtte nogle anderledes lege, som både er spændende for piger og drenge. Prøvehandlingen med de fysiske rammer udenfor startede i takt med et fokus på anbefaling 2: Pædagogen tilbage til børnene, hvor det pædagogiske personale var særligt interesseret i deres egen rolle i forhold til barnets udvikling og læring.

”Pædagoger er rigtig gode til at blande sig – men måske skulle man øve sig på at blande sig udenom” var et særligt fokus for daginstitutionen. Det gav dem et andet blik, og de valgte at have særligt fokus på at følge barnets perspektiv. Det pædagogiske personale i Børnehuset Alssund har alle taget en motorikvejleder – eller assistentuddannelse, og de har sammen valgt at have fokus på at lære gennem kroppen. Børnene skal bruge deres kroppe, og der skal være rum til begge køn. Særligt drengene skal have mulighed for at bruge deres kroppe. Ved at følge barnets perspektiv, fik de øje på, at der er begrænsede muligheder for drengene i forhold til at kunne bruge deres stemme og deres krop.

Derimod lagde det pædagogiske personale mærke til, hvordan drengene fik mulighed for at bruge deres kroppe og stemmer udenfor, og heraf opstod der mindre konflikter. Børnehuset Alssund besluttede derfor, at bruge uderummet (det tredje rum) noget mere, således at der var rum til begge køn i løbet af dagen.

”Vi har et fokus på at lære gennem kroppen – at give rum til drengene, og lade dem bruge deres kroppe”

Pædagog, Børnehuset Alssund

Indsatser

- Uderummet er åbent fra 9-15.00 for alle børn.
- Der bliver ikke ryddet op på legepladsen før fredag. Derfor bruger hverken børn eller voksne tid på at rydde op hver dag udenfor. Erfaringen er, at børnene leger bedre, og leger videre på lege fra dagen før. De fysiske rammer har fået en anden og en større betydning for børnene.
- Fokus på at lave anderledes fysiske rammer udenfor – brug af fx fældede trætoppe og paller som scene.

Gode råd

- **Brug af børneinterviews:** Børnehuset Alssund brugte børnenes perspektiv til at udvikle de fysiske rammer.
- **Tage små skridt af gangen i starten af en ny prøvehandling** – alle skal kunne være med, og det hele skal ikke ske på én gang, men udvikles undervejs.
- **At lære at gå på kompromis, og give plads til hinandens ideer.**
- **Husk vores fleksibilitet og rykke ved vores vaner:** Hvad sker der hvis vi ikke rydder op? Hvad sker der, hvis vi har et åbent uderum? Hvad sker der, hvis vi rykker vores tidsplan lidt?

Dybbølsten Børnehave

”Vi hører børnene sige ”det er en drengefarve” eller ”det kan pigerne kun lege med”. I stedet for at rette dem, så spørger vi ind til det. Vi går i dialog med dem, og forsøger at åbne deres perspektiv. Selvom man er dreng, kan man godt have en lyserød madpakke, eller tegne med en lilla farveblyant”

Pædagog, Dybbølsten Børnehave

I Dybbølsten Børnehave har de valgt at arbejde videre med de udsagn som de oplever børnene kommer med i forhold til køn. Det har været vigtigt for det pædagogiske personale at undersøge og spørge ind til nogle af de forståelser af køn, som børnene italesætter. Udsagn som fx ”Det er en pigefarve”, ”Det kan piger ikke lege med”, ”Drenge kan ikke gå i kjole” m.m. Det har været vigtigt for det pædagogiske personale fra starten af prøvehandlingen ikke at rette børnene. Det har været et opmærksomhedspunkt, at de voksne ikke svarer barnet med: ”Det er der ikke noget der hedder”. Derimod har det været prøvehandlingens fokus at spørge ind og forsøge at nuancere, ved at inddrage barnets perspektiv. Når barnet italesætter, at det fx er en drengefarve, forsøger den voksne derfor at spørge ind og spørge hvorfor og hvordan.

Det pædagogiske personale oplevede, at ved at spørge ind, fik de øje på, at børnene havde nogle fastlåste italesættelser omkring, hvad der fx er drengefarver, men i praksis havde det ikke nogen betydning. Udsagnene fra børnene om, hvad en pige og en dreng kan tillade sig i forhold til farver, tøj m.m. bliver italesat af børnene, men samtidig er det ikke hæmmende for dem i forhold til lege og aktiviteter.

Prøvehandlingen var også med til at tydeliggøre, hvad man som pædagogisk personale kan være med til at gøre, og understøtte. Vi kan komme til at opdele for meget i køn og være med til at give børnene en bestemt forståelse af, hvad drenge skal lege med, og hvad piger skal lege med. Personalet har gennem prøvehandlingen erfaret, at det er noget man skal øve sig på. Formålet med prøvehandlingen har været, at have fokus på hele barnet, og sikre sig at alle børn (uanset køn) bliver inddraget, og give flere nuancer til, hvad det vil sige at være dreng eller pige.

Indsatser

- Stille spørgsmål til barnet, når de italesætter fx "det er en drengefarve". Hvad er en drengefarve? Hvorfor synes du, den er mest til drenge? Jeg elsker faktisk blå. Det er min yndlingsfarve. Hvad er din?
- Give nuancer til det at være dreng/pige, og holde et fokus på hele barnet. Her blev der bl.a. lavet tegninger, hvor barnet skulle tegne en dreng og en pige fra stuen, enten én som barnet godt kan lide at lege med eller én barnet syntes det kunne være spændende at prøve at lege med.

HAN ER MIN BEDSTE VEN.
VI LEGER GODT SAMMEN
PÅ DET ØVERSTE OG
VI LEGER MOR, FAR
OG BØRN.

Gode råd

- Det er vigtigt at spørge ind, og åbne for samtalen i stedet for at lukke den.
- Det er vigtigt, at vi nuancerer kønnet for børnene, således at de ikke bliver for fastlåste i, hvad en dreng skal kunne og hvad en pige skal kunne m.m.

Kernehuset

”Vi oplevede at mange af pigerne tog meget hånd om drengene. Derfor prøvede vi med vilje at inddele i køn og hjælpe dem begge. Drengene skulle blive bedre til at gøre tingene selv, og pigerne skulle blive bedre til at lave andre ting, end at være lille-mor”

Pædagog, Kernehuset

Kernehuset har valgt at arbejde med køn, og hvilke fastlåste roller der knytter sig dertil. Målsætningen med prøvehandlingen var, at der ikke skulle være forskel på drenge og pigerne ift. de muligheder som blev opstillet i daginstitutionen. Det er vigtigt for det pædagogiske personale, at der er plads til drengene i dukkekrogen, og at pigerne kan klatre i træerne.

Daginstitutionen oplevede, at særligt pigerne tog sig meget af drengene. Dette gjorde kom særligt til udtryk, når de skulle spise madpakker, hvor pigerne hurtigt hjalp drengene med at åbne diverse ting m.m., hvilket betød at drengene ikke lærte at gøre tingene selv. Derfor valgte de i et stykke tid at opdele bordene efter køn, således at drengene lærte at gøre tingene selv, og pigerne ikke behøvede gøre tingene for dem. Det pædagogiske personale blev opmærksomme på, at drengene vokser op med mange kvinder i dagplejen, børnehaven, indskoling osv. Børnehaven har tidligere valgt at inddele børnene efter køn, fx når de skulle ud på tur. De oplevede her, at det var sværere for pigerne, at gå i gang med en leg ude i skoven, end det var for drengene.

Kernehuset ønskede, at arbejde mere med, at skabe plads til de stille drenge og de vilde piger, og tage udgangspunkt i det hele barn, og møde det enkelte barn, hvor det er.

”Skal vi måske sætte os udenfor og lave aktiviteter, i stedet for ved bordet. Man kan også lære bogstaver eller tal udenfor”

Pædagog, Kernehuset

Indsatser

- Inddelingen i køn, i forhold til tur og spisesituationer. Målet med at inddele efter køn, kan være med til at rykke de fastlagte roller, som pigerne og drengene har i en mix-gruppe. Når pigerne og drengene sidder hver for sig i en spisesituation, kan det få drengene til at lære at gøre tingene selv, og når pigerne selv er på tur i skoven, kan det få dem til at udvikle deres legemuligheder udenfor.
- Opmærksomhed om, at det pædagogiske personale ikke fastlåser børnene i deres roller, men at vi udvikler og nuancerer det at være dreng og pige. Fx kan man med fordel også tage mange aktiviteter med udenfor, eller med i skoven, hvor der er bedre plads til at udfolde sig.

Gode råd

- Det er vigtigt at give plads til alle børn. Der skal være plads til både stille og vilde lege – derfor kan det være en fordel at bruge uderummet noget mere, fordi det er mere fleksibelt.
- Det er vigtigt, at vi ikke giver de fastlåste kønsroller videre til børnene, men at vi nuancerer dem sammen med dem. Vi skal være opmærksomme på, om vi fx udelukkende kommenterer pigernes tøj.
- Det er vigtigt, at vi ikke giver vores frygt videre til børnene. Børn skal lære, at gå i bare tæer, og være nysgerrige på, hvad deres kroppe kan. Det pædagogiske personale skal være med til, at skabe robuste børn – og det skulle gerne være både piger og drenge.

Børnehuset Rinkenæs

” Hvis der er en gruppe, hvor børnene har svært ved at lege sammen – kan man som voksen indgå i legen. Det er vigtigt, at man deltager aktivt i legen, og sætter tid af til at kunne deltage. Dernæst kan man trække sig langsomt fra legen når alle har forstået legen, og har en plads i fællesskabet”

Pædagog, Børnehuset Rinkenæs

Børnehuset Rinkenæs har arbejdet med, hvordan de kan bruge legen, til at rykke ved nogle af de fastlåste roller, der kan være i en gruppe af børn. Prøvehandlingen blev valgt på baggrund af en gruppe drenge, som havde svært ved at lege sammen, og svært ved at gå i gang med en leg. Det pædagogiske personale observerede, at særligt en af drengene ofte blev holdt udenfor i gruppen, og havde svært ved at indgå i legen. Målet med prøvehandlingen var at få denne dreng integreret i fællesskabet og få blik for, hvordan det pædagogiske personale kunne understøtte legen.

Det pædagogiske personale valgte, at deltage i en struktureret leg, for at give børnene nogle redskaber. Det pædagogiske personale observerede, at ved at have tydelige rammer og regler for legen, var det nemmere for børnene at deltage. Legen var et startskud til, at drengen kunne få en plads i fællesskabet, og kunne udvikle nogle redskaber til at lege med andre børn.

”Drengen som var tilbageholdende, tog styringen inde i puderummet, og fandt ud af, hvad de skulle lege. Drengen fik et løft igennem prøvehandlingen”

Pædagog, Børnehuset Rinkenæs

Indsatser

- **Struktureret leg med voksendeltagelse:** Da det var en udfordring for børnene at lege sammen, tog de udgangspunkt i en fast leg (i dette tilfælde en bondegårdsleg). En pædagog deltog i legen, og uddelte roller til de 4 drenge. De byggede sammen legen op, og med tiden trak pædagogen sig mere og mere, og til sidst endte de med at lege selv. En anden dag skulle denne gruppe drenge lege i pudrummet, hvor pædagogen blot observerede deres leg på afstand. De begyndte at lege legen fra tidligere, blot i et nyt rum. Det interessante var, at drengen som tidligere ofte blev holdt udenfor og var tilbageholdende, tog styringen inde i pudrummet. De fandt på en ny leg, og personalet observerede, hvordan drengen fik et løft af oplevelsen og fik en anden rolle i gruppen.

*"Giv børnene ro til at lege sammen.
Gerne 4-5 børn og én voksen"*

Pædagog, Børnehuset Rinkenæs

Gode råd

- Det er vigtigt at bruge legen som en måde at arbejde med børnefællesskaber, og give børn nye roller og nye muligheder for at indgå i de forskellige grupper.
- Det er vigtigt at have udtænkt en plan for legen, og vælge en leg som er nem for børnene at forholde sig til. Den voksne deltager i legen, og får sat den ordentligt i gang. Når legen er i gang, skal man dernæst forsøge at trække sig mere og mere fra legen. Målet er at børnene leger selv.
- Det er vigtigt, at børnene har roen til lege sammen, så de ikke bliver forstyrret af andre børn. Gerne 4-5 børn og én voksen.

Erasmus+

Mere end 30 pædagoger fra Sønderborg Kommunes dagtilbud kommer i 2019 "ud at flyve" for at lære om, hvordan dagtilbudspædagoger i andre nordiske og europæiske lande arbejder med: Kønspædagogik, forældreinvolvering, læringsmiljøer og "pædagogen tilbage til barnet". Projektet er iværksat af Global House, VidensBy Sønderborg, for at understøtte Sønderborg Kommunes internationaliseringsstrategi og handleplan.

Turen går til Norge

Den 17. februar kom turen til Norge med fem pædagoger fra forskellige afdelinger i Sønderborg Kommunens dagtilbud. Alle var klar på en faglig flyvetur til Kvernaland i det vestlige Norge, nær Stavanger. Målet med turen var fire dage med jobshadowing, med fokus på læringsmiljøer og kønspædagogik i en norsk daginstitution.

Alle havde positive forventninger og var nysgerrige, da vi trådte ind ad døren i institutionen, der rummede 123 børn i alderen 0- 6 år. Og det skulle vise sig, at der var grund til at være spændte. Opgaven i en jobshadow aktivitet handler om, at være nysgerrig på det man ser. Projektet byder på en helt unik mulighed for, at træde i en observationsrolle og forholde sig reflektivt til det oplevede. Ofte er indtrykkene mangfoldige og andre spændende temaer falder helt automatisk i øjnene.

Selvom alle fem pædagoger i forvejen havde valgt fokusområderne "læringsmiljøer" og "kønspædagogik", viste det sig hurtigt, at der var mere at lære, og mere at være nysgerrig på.

I Kvernaland barnhage er der en særlig måde at arbejde med det relationelle i forhold til barnet og den voksne/børnene imellem og i forhold til forældrene. Man har investeret tid og ressourcer i at implementere fælles sprog og holdning til arbejdet med relationer. Her hersker Løveloven, hvilket betyder at alt pædagogisk personale kender til principper i

relationel førstehjælp og arbejder med bevidst at balance 4 voksenstile; den autoritære, den forsømmende, den eftergivende og den varme og grænsesættende. Balancekunstens mål er at blive en autoritativ voksen, der bruger én enkel handlingsregel, nemlig, at spørge sig selv: Er dette til barnets bedste?

Det pædagogiske personale i Kvernaland barnehage har indgået en kontrakt, der forpligtiger den enkelte pædagogiske medarbejder til at arbejde målrettet med at være både grænsesættende og varm. Her undrer man sig, er spørgende og lyttende sammen med barnet og resultatet var tydeligt. Umiddelbart var konfliktniveauet lavere og tilsyneladende havde det en positiv virkning på børnenes evne til at indgå i sociale sammenhænge. Dette kunne eksempelvis observeres i samlingsstund, hvor der blev arbejdet med mindre grupper og sociale spilleregler for, hvordan børnene rummede hinanden på tværs af køn og kompetencer.

Frem for alt gav metoden nordmændene et forspring, når det handler om at arbejde reflektivt med børneperspektivet og evnen til at være nærværende.

Det kvalificerede læringsmiljøet, fordi pædagogen fungerede som leder af læringsmiljøet og i min optik ruster det til den opgave det er, at arbejde med køn i pædagogik.

I en erkendelse af at køn er et kulturelt fænomen, der finder sted gennem, sociale og sproglige processer, bliver det et individuelt og fælles ansvar at arbejde med at nuancere kønsforståelser, som kan virke begrænsende for børns lærings og udviklingsmuligheder i dagtilbud.

Dialogen med det pædagogiske personale i Kvernaland barnehage viste, at arbejdet med kønspædagogik endnu ikke var fuldstændigt bevidstgjort.

”Der arbeides ikke så mye med likeverd, men mere med metvirkning – i norsk pædagogik er der fokus på at foreldre og barns skal metvirke”

Daglig pædagogisk leder Maria Tjanum,
Kvernaland barnehage

I en fælles refleksion med den daglige leder var der enighed om, at det en vigtig pointe i betragtning af, at det pædagogiske praksisfelt står overfor en opgave i forhold til en ny bevidstgørelse af ligestillingsbegrebet.

Børnene og forældrene er vigtige medspillere, når vi skal spørge os selv:

- Hvordan får man en større faglig bevidsthed om, hvordan drenge og piger ligestilles i børnehaven?
- Hvordan og hvornår griber kønsforståelser ind i pædagogisk praksis?

Nysgerrighed på kønsperspektivet og faglig indsigt skal søge at understøtte muligheden for at tilrettelægge en praksis, hvor normer ikke står i vejen for børns alsidige udviklings- og læringsmuligheder.

I forbindelse med jobshadow aktiviteten forsøgte vi, inspireret af bogen: ”Køn i pædagogisk praksis” af Kristina Arenstrup og Sine Hudeck at arbejde systematisk med denne nysgerrighed. F.eks. ved at registrere legemønstre. I al sin enkelhed går det ud på at registrere børns legemønstre i forhold til dagtilbuddets forskellige muligheder. Måske foregår leg langt mere kønsopdelt, end man er bevidst om.

Refleksion finder sted, når man afprøver nye handlemuligheder i den allerede eksisterende praksis. Vores observationer blev delt i det faglige fællesskab med vore norske kollegaer. Det skabte en drøftelse i forhold til en større faglig bevidsthed om, hvordan det pædagogiske tilbud tilgodeser drengene og pigerne.

På Blå stue i Kvernaland barnehage brugte pædagogerne den viden det skabte i et kommende arbejde med indretning af læringsmiljøer på stuen.

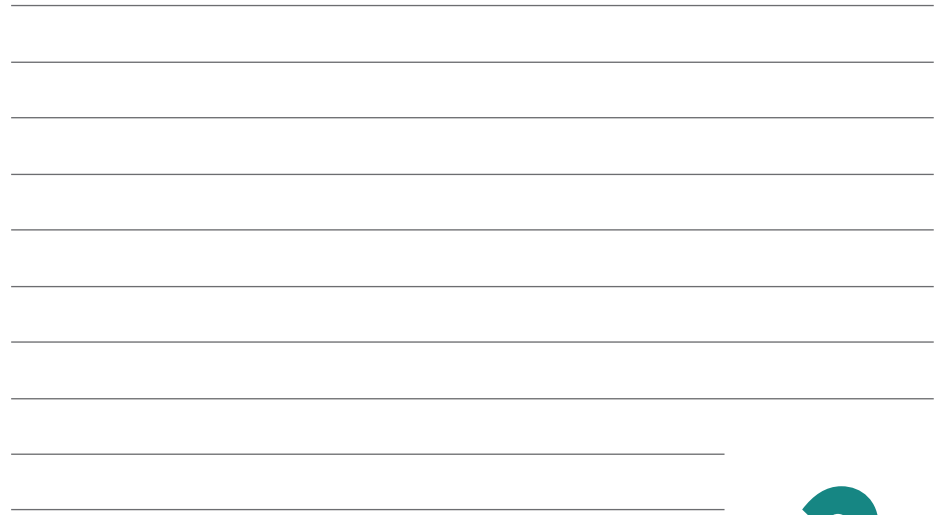
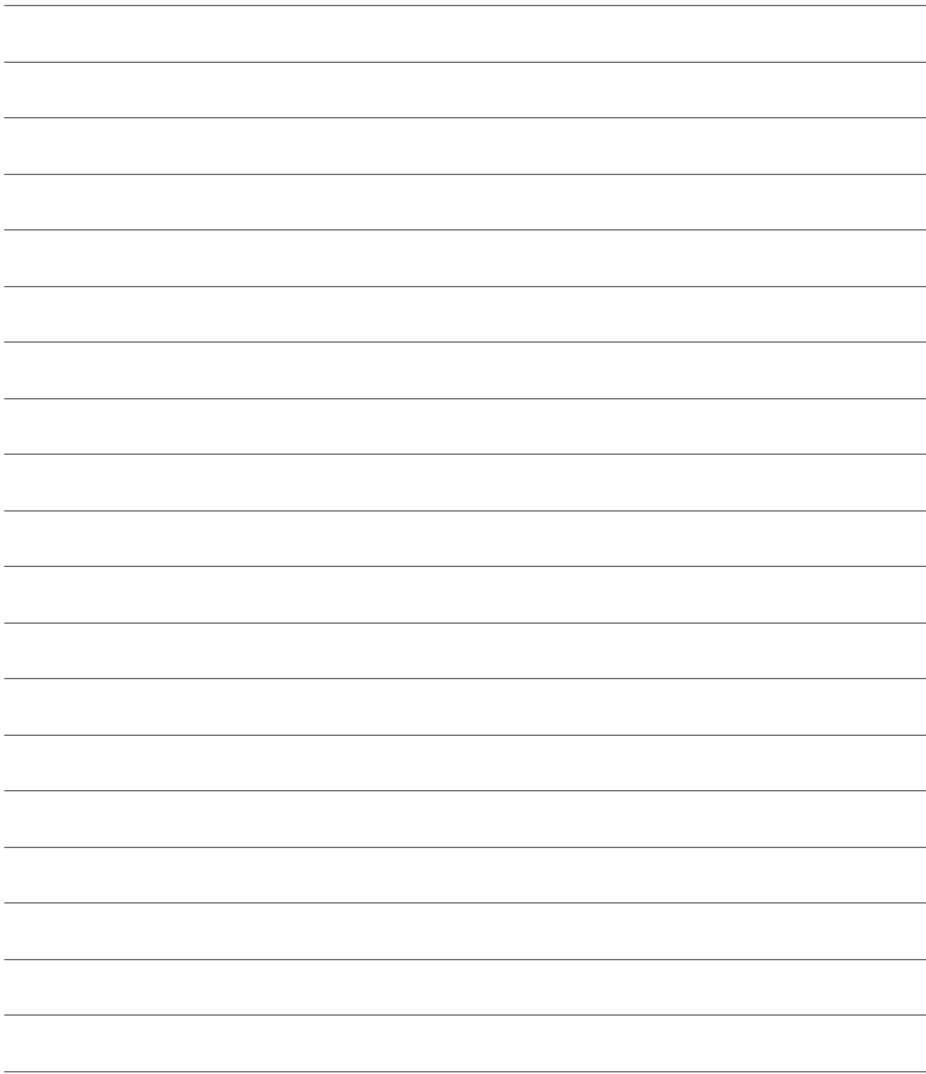
Der vil blive udarbejdet en præsentation af erfaringerne fra projektet ”ud at flyve” med Erasmus+.

Pædagogisk koordinator
Børn, Uddannelse og Sundhed

Noter

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

- Møder I drenge og piger med forskellige forventninger?
- Hvordan kommer kønnet til udtryk i børnenes lege?
Bruger børnene selv køn som begrundelse for valg af lege og legerelationer?
- Kommer køn på spil i jeres indretning af læringsmiljøer?
- Hvordan går I i dialog med børnene om køn?
Hvad siger I, når børnene taler om drengefarver og pigefarver?
- Hvilken rolle spiller pædagogerne og de andre børn i forhold til kønnets udfoldelsesmuligheder?

”Piger skal kunne opføre sig som ledere og larme – de skal se, at det er en mulighed, ligesom det er en mulighed at sidde stille og lege med perler. Og drengene skal opleve, at det er i orden ikke hele tiden at være dem, der går forrest og råber højt, men at det er acceptabel adfærd at sidde stille i baggrunden”

Christian Eidevald 2019; Beckett

Til videre inspiration

Her kan du finde links til relevante artikler, publikationer mm., som omhandler kønspædagogik, børneinddragelse og børnefællesskaber.

- Kvalitet i dagtilbud og skoler - en helhedsplan for Børn og Uddannelse, Sønderborg Kommune. Kan findes på www.sonderborgkommune.dk
- Inddragelse af børns perspektiver i udviklingen af inkluderende læringsmiljøer. Undervisningsministeriet, Styrelsen for Undervisning og Kvalitet. Indhold er udarbejdet af Rambøll Management Consulting og Københavns Professionshøjskole. 2019.
Kan findes på www.emu.dk
- Den styrkede pædagogiske læreplan – rammer og indhold. EMU, Danmarks læringsportal.
Kan findes på www.emu.dk
- Dialogkort: Sæt gang i den faglige refleksion om børnespektiver. Danmarks Evalueringsinstitut.
Kan findes på www.eva.dk
- Børneperspektiver. EMU, Danmarks læringsportal.
Kan findes på www.emu.dk
- Køn i dagtilbud. Danmarks Evalueringsinstitut.
Kan findes på www.eva.dk
- Dansk Center for Undervisningsmiljø (2018).
Det talende spørgeskema – spørgeskema til børnehavebørn.
Kan findes på www.dcum.dk
- Eistrup, A. m.fl. (red.) (2016).
Håndbog i børneinddragelse. København: Børnerådet.
- Danmarks Evalueringsinstitut (2015).
Tag på rejse i børns perspektiver med mosaiktilgangen.
Kan findes på www.eva.dk
- Avenstrup, K. & Hudeck, S. (2016).
Køn i pædagogisk praksis. Inspiration og handlemuligheder. Dafolo.

Sønderborg Kommune
Rådhusvej 10
6400 Sønderborg
T: 88 72 64 00
E: post@sonderborg.dk
W: sonderborgkommune.dk